MINTAQAVIY IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI

Hamrayeva Dilnoza

Qarshi davlat Universiteti buxgalteriyaga bo'limi

Annotatsiya: Ushbu tezisda mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishi nazariy va amaliy nuqtai nazardan keng yoritiladi. Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish jarayonining asosiy omillari, hududlar o‘rtasidagi integratsiya, sanoat va infratuzilma strategiyalari, innovatsion taraqqiyotning mintaqalar iqtisodiyotiga ta’siri tahlil qilinadi. Shuningdek, mintaqaviy iqtisodiy siyosatni shakllantirish, iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiruvchi mexanizmlar hamda hududlararo farqlarni kamaytirishning muhim jihatlari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: mintaqaviy iqtisodiyot, iqtisodiy rivojlanish, hududlararo farqlar, infratuzilma, innovatsiya, iqtisodiy siyosat, integratsiya, investitsiya, barqarorlik, iqtisodiy o‘sish.

Mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishi har bir mamlakatda iqtisodiy barqarorlik va farovonlikni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mintaqaviy iqtisodiyot bu — hududlarning o‘ziga xos iqtisodiy tizimi bo‘lib, u o‘z ichiga ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, infratuzilma va ijtimoiy sohalar tizimini oladi. Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy farqlarni kamaytirish, ishchi kuchi, tabiiy resurslar, ishlab chiqarish quvvatlarini samarali boshqarish orqali amalga oshiriladi. Mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishi ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, unda iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillar birgalikda o‘z ta’sirini ko‘rsatadi. Har bir hudud o‘zining tabiiy-iqlim sharoiti, iqtisodiy salohiyati, aholi zichligi va infratuzilmasi bilan farq qiladi. Shu sababli, mintaqaviy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqishda ushbu omillarni hisobga olish zarur. Mintaqaviy iqtisodiy siyosatning muvaffaqiyati bevosita hududlar iqtisodiyotining o‘zaro moslashuvchanligi va hamkorlik darajasiga bog‘liq [1].

Hududlar o‘rtasida iqtisodiy integratsiya — rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Integratsiya jarayonlari hududlar orasida tovarlar, xizmatlar, kapital

va mehnat resurslarining oqimini osonlashtiradi, bu esa ishlab chiqarishning hosildorligi va raqobatbardoshligini oshiradi. Integratsiya orqali tarmoqlar o‘rtasidagi munosabatlar mustahkamlanadi, yangi investitsiya loyihalari amalga oshiriladi, hududlarning iqtisodiy o‘zaro bog‘liqligi kuchayadi. Shu bilan birga, integratsiya iqtisodiy xavfsizlik va barqarorlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Infratuzilma rivojlanishi mintaqaviy iqtisodiy taraqqiyotning asosiy shartlaridan biridir. Sifatli transport, energetika, kommunikatsiya tarmoqlari hududlar rivojlanishining poydevorini tashkil qiladi. Zamonaviy infratuzilma ta’minoti investitsiya jarayonlarini faollashtiradi, sanoat sohalarining raqobatbardoshligini oshiradi, yangi ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Ayniqsa, qishloq joylarda infratuzilma rivoji ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni yaxshilashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu sababli davlat tomonidan infratuzilishga sarmoya kiritish strategiyasi belgilab berilishi zarur [2].

Innovatsion taraqqiyot ham mintaqaviy iqtisodiyotning muhim elementi sifatida qaraladi. Innovatsiyalar texnologik jarayonlarni yaxshilash, yangi mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikka olib keladi. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot faoliyatining rivojlanishi, kadrlar tayyorlash va yangi texnologiyalarni joriy etish hududlarning raqobat kuchini oshirishga xizmat qiladi. Innovatsion sektorlarni rivojlantirishga qaratilgan siyosat mintaqaviy farqlarni kamaytirishda samarali bo‘lib, yangi iqtisodiy markazlarni shakllantirish imkonini beradi [3].

Mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishida iqtisodiy siyosatning o‘rni katta. Davlat mamlakat iqtisodiyotining har bir sohasida, xususan hududlar darajasida strategik yo‘nalishlarni belgilab beradi, iqtisodiyotni rag‘batlantirish choralari ko‘radi, subsidiya va imtiyozlarni taqdim etadi. Iqtisodiy siyosat hududlarning o‘ziga xos salohiyatlarini hisobga olgan holda, ularni samarali harakatga chorlaydi. Shu bilan birga, hududlarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari iqtisodiy siyosatni amalga oshirishda muhim ishtirokchilardir [4].

Mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishi jarayonida investitsiyalar muhim rol o‘ynaydi. Investitsiyalar ishlab chiqarishni kengaytirish, yuqori texnologiyalarni

joriy etish va infratuzilmani rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan moliyaviy resurslar hisoblanadi. Mahalliy va xorijiy investitsiyalarning oqimi hududlar iqtisodiyotini jadallashtirib, barqaror o‘sishni ta’minlaydi. Shu bilan birga, investitsion muhitni yaxshilash, soliq va moliyaviy intizomni saqlash, qonunchilik bazasini barqarorlashtirish ehtiyojlari dolzarbdir.

Hududlararo iqtisodiy farqlarni kamaytirish mamlakatlar uchun ustuvor vazifa hisoblanadi. Farqlarni bartaraf etishda mintaqaviy taraqqiyot dasturlari, infratuzilma loyihalari va ijtimoiy sohani qo‘llab-quvvatlash choralaridan foydalaniladi. Farqlarni kamaytirish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni ta’minlab, aholining turmush darajasini yaxshilashga yordam beradi. Mintaqaviy iqtisodiy siyosat barchaga teng imkoniyatlar yaratishga qaratilgan bo‘lishi lozim. Shuningdek, mintaqaviy iqtisodiyotda inson kapitalining rivojlanishi muhim hisoblanadi. Malakali mutaxassislar, yuqori darajadagi ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimi hududlarning raqobatbardoshligini oshiradi. Ta’lim va kasb-hunar markazlarini rivojlantirish, yoshlarni yangi iqtisodiy sohalarga jalb qilish kabi chora-tadbirlar hududlarning uzoq muddatli rivojlanishiga xizmat qiladi. Inson kapitali mintaqaviy iqtisodiyotning ijtimoiy barqarorligiga ham ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Zamonaviy dunyoda raqobatbardosh mintaqaviy iqtisodiyot yaratish uchun barqarorlik konsepsiyasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Barqaror rivojlanish atrof-muhitni muhofaza qilish, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotni uyg‘unlashtirishni talab qiladi. Mintaqaviy darajada resurslardan oqilona foydalanish, yangi ekologik texnologiyalar joriy etish orqali barqaror rivojlanishga erishish mumkin. Bu esa kelajak avlodlar manfaatlarini hisobga olishni ta’minlaydi.Xulosa qilib aytganda, mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishi milliy iqtisodiyotning muhim asoslaridan biri bo‘lib, mamlakatning iqtisodiy kuchini va ijtimoiy taraqqiyotini ta’minlaydi. Rivojlanish jarayonida har bir hududning imkoniyatlari va resurslari hisobga olinishi, hududlar o‘rtasida samarali hamkorlik o‘rnatilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yakubov I.O., Islomov A.A., Sunnatov M.N. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. – Toshkent: TDIU, 2019. – 228 b.

AKBT Urdu

2. Ishmuhamedov A.E., Raximova M.R. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.

Ebook TSUE

3. Raximova M.R., Ishmuhamedov A.E. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. – Toshkent: TDIU, 2020. – 335 b.

Samarkand State University

4. Yakubov I.O. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2021. – 282 b.

Kutubxona

5. Shadiyeva G.M., Sharipov T.S., Sultonov Sh.A. va boshqalar. Mintaqaviy iqtisodiyot. Darslik. – Samarqand: Fan bulog‘i, 2023. – 442 b.

Kutubxona

6. Armstrong M., Taylor J. Regional Economics and Policy. 3rd Edition. – Wiley-Blackwell, 2010. – 448 p.

Samarkand State University

7. Capello R. Regional Economics. – London: Routledge, 2016.